

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Who were the Radhanites?
2. Who were the Cathari?
3. Who was Raymond de Penyafort and what was his relationship with Dominic de Guzman?
4. What was the essential position of Friar Paul in his debate with Nachmanides?
5. How did Nachmanides view original sin?

This and much more will be addressed in the tenth lecture of this series: "The Disputation - Nachmanides and the Dominicans".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the tape and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book was designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it as well as a handy reference guide and for quick review.

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE

Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series VI Lecture #10

THE DISPUTATION - NACHMANIDES AND THE DOMINICANS

Presented by Rabbi Shmuel Irons

I. The Defenders of Our People

A.

במתניתא תנא: לא מאסתים - בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים - בימי יוונים, שהעמדתי להם שמעון הצדיק, וחשמונאי ובניו, ומתתיה כהן גדול, לכלתם - בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפר בריתי אתם, - בימי פרסיים, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות, כי אני ד' אלקיהם - לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם. מגילה יא.

In a Baraitha it was taught: 'I have not rejected them' — in the days of the Chaldeans, when I raised up for them Daniel, Hananiah, Mishael and Azariah; 'neither did I abhor them' — in the days of the Greeks, when I raised up for them Shimon HaTzaddik and Hasmonai and his sons, and Mattathias the High Priest; 'to destroy them utterly' — in the days of Haman, when I raised up for them Mordecai and Esther; 'to break my covenant with them' — in the days of the Persians, when I raised up for them the members of the house of Rabbi and the Sages of the various generations. 'For I am the L-rd their G-d' — in the time to come, when no nation or people will be able to subject them. **Megillah 11a**

B.

כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן: מאי תיהוי עלן ממנאי? - אמר להם: (ירמיהו מ"ט) אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם. כיון שאבדה עצה מבנים - נסרחה חכמתן של אומות העולם. ואי בעית אימא מהכא (בראשית ל"ג) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך. חגיגה ה:

When the soul of R. Yehoshua b. Hanania was about to go to its rest, the Rabbis said to him: What will become of us at the hands of the unbelievers? He answered them: Counsel is perished from the children, their wisdom is vanished. (Jeremiah 49:7) So soon as counsel is perished from the children, the wisdom of the peoples of the world is vanished. Or I may derive it from here: And he said: Let us take our journey, and let us go, and I will go over against thee. (Genesis 33:12) **Chagigah 5b**

מְהֵרָה בְּנֵיךָ מְהַרְסִיךָ וּמְחַרְבִיךָ מִמֶּךָ יֵצְאוּ: יִשְׁעִיה מִטּוֹיִז

Your children shall make haste; your destroyers and those who destroyed you shall issue forth from you. **Isaiah 49:17**

II. The Disputation Between Ramban and the Church Authorities

A. The Terms of the Disputation

צוה אותי אדוננו המלך להתוכח עם פראי פול בהיכלו בפניו בברצלונה ואען ואומר: אעשה כמצות אדוני המלך אם תתנו לי רשות לדבר כרצוני. ואני מבקש רשות המלך ורשות פראי רמון דפינו פורט וחביריו אשר בכאן. ענה פראי רמון: ובלבד שלא תדבר בזיונות. אמרתי להם: איני רוצה להיות בדינכם על זה אבל שאומר כל רצוני בענין הויכוח כאשר אתם אומרים כל רצונכם, ואני יש לי דעת לדבר בדרך מוסר אבל ברצון נפשי יהיה, ונתנו לי רשות כלם לדבר כרצוני. . . . אמרתי לו: כבר היו התנאים שלא אתוכח עמך ולא בויכוח

2. Our lord the king commanded me to discuss with Friar Paul in his (and his counselors') presence in his (royal) palace in Barcelona. I replied saying, "I shall do according to the command of my lord the king (only) if you will permit me to speak freely, and for this I desire the permission of the king and the leave of Friar Raymond de Penyafort and his colleagues who are here."

3. Friar Raymond (de Penyafort) answered, "(Permission is granted) with the proviso that you do not say anything objectionable (to our faith)."

4. I said to them, "I do not wish to enter with you into a discussion about this (entire matter). However, in the course of the disputation, I must be free to speak (my mind) just as you are free to speak whatever you wish. (Of course), I have (sufficient) knowledge of good taste (so that I will) not overstep the bounds thereof, but I must have freedom of speech." They all gave me leave to speak freely.

32. [When the king began to become involved in the debate,] I answered him, "One of the conditions we have already made is that I would not dispute with you and that you would not participate in the arguments."

B. Has the Real Messiah Come?

ואז פתח פראי פול ואמר שהוא יוכיח מן התלמוד שלנו שכבר בא משיח אשר הנביאים מעידים עליו. עניתי ואמרתי: אבל קודם שנתכוח בזה אני מבקש שיורני ויאמר לי היאך זה באפשר. כי מאז שהלך פראי בפרובינצה ובמקומות רבים שמעתי שאמר כדבר הזה ליהודים רבים. ואני תמה בו מאד. ויענני בזה הירצה לומר כי חכמי הלמוד מאמינים בישו שהוא המשיח והאמינו שהוא איש גמור וא-לוה באמת כפי מחשבת הנוצרים. והלא דבר ידוע הוא באמת כי ענין ישו היה בית שני וקודם חרבן הבית נולד ונהרג. וחכמי התלמוד היו אחר החרבן כגון ר' עקיבא וחביריו. ואותם ששנו המשנה רבי ר' נתן היו ימים רבים אחר החרבן, וכל שכן רב אשי שחבר התלמוד וכתבו, שהיה אחר החרבן כד' מאות שנה ואם היו החכמים האלה מאמינים במשיחות ישו ושהוא אמת ואמונתו ודתו אמת. ואם היו הם כותבים הדברים האלה אשר פראי פול אומר שיוכיח מהם כך אם כן היאך עמדו בדת היהודים ומנהגם הראשון, כי הם היו יהודים ועמדו בדת היהודים כל ימיהם ומתו יהודים. הם ובניהם ותלמידיהם השומעים כל דבריהם מפיהם. חיו ומתו יהודים כמונו היום. והם אשר למדו אותנו דת משה ויהודית, כי כל מעשינו היום על פי התלמוד ועל פי מה שראינו לחכמי התלמוד שהיו נוהגים ועושים מן היום אשר חובר ועד הנה. כי כל התלמוד אינו אלא ללמדנו מנהגי התורה והמצוה. והיאך נהגו בה האבות במקדש מפי הנביאים ומפי משה רבינו ע"ה.

ואם האמינו בישו ודתו האיך לא עשו הם כאשר עשה פראי פול המבין דבריהם יותר מהם עצמם.

7. Friar Paul commenced by asserting that he would prove from our Talmud that the Messiah, whom the prophets foretold, had already come.

8. I retorted, "Before we debate on this (point), I wish that he would teach me and inform me how it is possible (to prove his assertion from the Talmud). I have heard that while Friar Paul traveled in Provence and many (other) places, he made a similar statement to many Jews, at which I am very much amazed. He should tell me (now) whether he intends to state that the Sages of the Talmud believed that the Nazarene was the Messiah and that they further believed that he was (both) an actual (mortal) man and a true deity, which is the opinion of the Christians. Indeed, is it not known that the affair of the Nazarene took place in (the era of) the Second Temple and that he was born and killed before the destruction of the Temple? The Sages of the Talmud, such as Rabbi Akiba and his colleagues, lived after the destruction, and those who taught the Mishnah-Rabbi (Yehudah Hanasi) and Rabbi Nathan-lived many years after the destruction. Rav Ashi, who compiled and edited the Talmud, certainly lived about four hundred years after the destruction. If these Sages believed in the uniqueness of the Nazarene (and if they believed) that he is true and his belief and faith are true, then, if they wrote those things from which Friar Paul says that he will prove (his claim), how could they have remained in the Jewish religion and in their former way of life? They were Jews, they remained in the Jewish religion all their lives, and they died as Jews - they and their children and their disciples who heard all their teachings from their mouths! Why did they not apostatize and turn to the Nazarene's religion as did Friar Paul, who understood from their words that the faith of the Christians is the true religion-far be it! - and defected (from the Jewish faith) because of them? Rather, they and their disciples who received Torah from their mouths lived and died as Jews, such as we are today! It is they, (the Sages of the Talmud), who taught us the religion of Moses and Jewish custom. All of our deeds today are in accordance with the Talmud from the time it was composed until now, and with our observations of how the Sages of the Talmud were accustomed to doing things. The sole purpose of the entire Talmud is to teach us the customs of the Torah and the commandment and how (our) ancestors conducted themselves in (the time of) the Temple according to the command of the prophets and that of Moses our teacher, peace be upon him. However, if they (truly) believed in the Nazarene and his religion, why did they not do as Friar Paul, who (apparently) understands their words better than they themselves did!"

C. Explaining a Midrash that Indicates that the Messiah has already Been Born
לא אמרו חכמים שבא אבל שנולד, כי היום שנולד משה רבינו ע"ה לא בא ולא היה גואל אבל כשבא לפרעה במצותו של הקב"ה ואמר לו כה אמר ד' שלח עמי וכו' אז בא. וכן המשיח כשיבא לאפיפיור ויאמר לו במצות הא-להים שלח עמי אז יהיה בא. ועד היום לא בא וגם איננו משיח כלל. כי דוד המלך ביום שנולד לא היה משיח, אבל כשמשחו שמואל היה משיח. וביום שימשח אליהו למשיח במצות הא-ל יקרא משיח וביום שיבא אחרי כן לאפיפיור לגאול אותנו אז יקרא בא.

24. I replied to him, "You chose to answer with typical legal deceit. Nevertheless, I will answer you concerning this. The Sages did not say that (the Messiah) had come; they said that he was born (on the day of the destruction). Moses our teacher did not come (before Pharaoh) on the day he was born, nor was he a redeemer at that time. However, when he came before Pharaoh by command of the Holy One, blessed be He, and said to Him, *Thus saith the Eternal, the G-d of Israel: Let My people go,* etc., then (it could be said that) he had come. Similarly, when the Messiah will come to the Pope and say to him by the command of G-d, "Let My people go," (it will be said of him that) he has come. To this day, however, he has not yet come, nor is he the Messiah at all. When King David was born, he was neither king nor the anointed one, but when Samuel anointed him, then he became the anointed one. On the day when Elijah (the prophet) will anoint (the true redeemer) as a Messiah by command of G-d, then he will (correctly) be called 'Messiah'. Afterwards, when he will come to the Pope in order to redeem us, then it will be said that the redeemer has come."

D. The Next Gathering

ביום ההוא הלך המלך לקלישטרויש אשר בעיר ונתקבצו שם כל אנשי העיר גוים ויהודים. והיו שם ההגמון וכל הגלחים וחכמי הצעירים והדורשים.

36. On that day, the king went to one of the cloisters in the city, and all the people of the city, gentiles and Jews, were gathered there. Among them were the bishop (of Barcelona) and all the priests, Franciscan scholars, and preachers.

E. The Original Sin

שאלתי: האתם מודים לדברי שחטאו של אדם בטל בזמן המשיח. ענה אדוננו המלך וגם פראי פול: כן אבל לא כאשר אתה סבור, כי הענין הוא שהיו כולם נכנסים בגיהנם בעבור אותו העונש, בימי המשיח ישו נתבטל שהוציא משם. ואען ואומר: אומרים בארצנו הרוצה לשקר ירחיק עדין. והרבה עונשים כתובים באדם וחוה ארורה האדמה בעבורך, וקוץ ודרדר תצמיח לך בזעת אפיקך כי עפר אתה וכן באשה בעצב תלדי בנים וכל קיים גם היום וכל הנראה ונרגש לא נתכפר בזמן משיחכם. אבל גיהנם שאינו כתוב בו אתם אומרים שנתכפר, בעבור שאין אדם יכול להכחיש אתכם. שלחו מכם אחד ויבא ויגיד. ועוד חלילה לא-ל שאין עונש גיהנם לצדיקים בשביל חטאו של אדם הראשון אביהם, כי נפשי קרובה לנפש אבי כמו לנפש פרעה בשוה ומפני חטאו של פרעה לא תכנס נפשי בגיהנם. אבל העונשים היו בגוף לפי שגופי מאבי ומאמי, וכאשר נגזר על שניהם והיו בני מות, היו תולדותיהם לעולם בני מות בטבע.

43. I further challenged, "Do you agree with my words that the sin of Adam will be nullified in the time of the Messiah?"

44. Our lord king and Friar Paul rejoined, "Yes, [we do agree], but not as you think. Actually, all [generations] enter Gehenna because of that punishable act. In the days of the Nazarene, the deliverer, [the penalty] was removed, for he freed them from there."

45. I replied, "In our country, they say that he who wishes to tell a lie has his witnesses live far away. There are many punishments written [in Scripture] with reference to Adam and Eve: *Cursed is the ground for thy sake; Thorns and thistles shall it bring forth to thee; In the sweat of thy face [shall thou eat bread]; for dust thou art, [and unto dust shall thou return]*. Similarly, with regard to the woman, it states, *In pain thou shalt bring forth children*. All of these [punishments] are still in effect today. Thus, all [punishments] that are observable and perceivable have not been atoned for in the era of your deliverer but you assert that the [affliction of] Gehenna, which is not [among the punishments] enumerated there [in Scripture], is forgiven. [You make this assertion] because there is no one to contradict you. *Send one of you*, and let him come and tell [us whether Gehenna still exists or not]. Moreover, *Far be it from G-d, [that He should do wickedness]*. The righteous are not doomed [to suffer] the punishment of Gehenna because of the sin of the first man, their ancestor. My soul has the same identical affinity to the soul of my father as it does to that of Pharaoh, but my soul will not enter Gehenna because of Pharaoh's sin! The punishments [for the first man's sin] relate only to the body, because my body comes from my father and my mother. When [eventual death] was decreed for both [Adam and Eve] and they became mortal, all their descendants became subject to mortality in a natural way."

F. The Jewish and Christian Concept of Messiah

אמרתי אני: אדוני המלך שמעני. אין דין והאמת והמשפט שלנו עיקרן במשיח, כי אתה שוה לי יותר ממשיח. אתה מלך והוא מלך. אתה מלך גוי והוא מלך ישראל, כי המשיח אינו אלא מלך בשר ודם כמוך. וכשאני עובד את בוראי ברשותך בגלות ועינני ושעבוד וחרפת העמים אשר יחרפנו תמיד שכרי מרובה, כי אני עושה עולה לא-להים בגופי, ובזה אזכה לחיי העולם הבא יותר ויותר. אבל כשיהיה מלך ישראל מתורתי מושל בכל העמים, ועל כרחי יש לי לעמוד בתורת היהודים, אין שכרי מרובה כל כך. אבל עיקר הדין והמחלוקת שבין היהודים ובין הנוצרים הוא במה שאתם אומרים בעיקר הא-להות דבר מר מאד. ואתה אדוננו המלך נוצרי בן נוצרי ושמעת כל ימך גלחים ומלא מוחך ומוח עצמותיך מדבר הזה ושת אצלך מתוך אותו הרגילות. אבל הדבר אשר אתם מאמינים והוא עיקר אמונתך, לא יקבל אותו השכל, והטבע אינו נותן, והנביאים מעולם לא אמרו כן, גם הפלא אינו יכול להתפשט בדבר ההוא, כאשר אבאר בראיות גמורות במקומו ושעתו, שיהיה הבורא השמים והארץ חוזר בבטן יהודית אחת ויגדיל בן ט' חדשים ויולד קטן, ואחר כך יגדל ואחר כך ימסר ביד שונאיו וישפטהו משפט מות וימיתוהו, ואחר כך תאמרו שחיה וחזר למקומו הראשון. לא יסבול דעת יהודי ושום אדם.

47. I said, "My lord king, bear with me [a while]. The essence of our judgment, truth, and statute does not depend upon Messiah. [For the purpose of fulfilling the commandments of the Torah], you are more beneficial to me than the Messiah. You are king, and he is king. You are a gentile king, and he is a Jewish king, for the Messiah is but a king of flesh and blood like you. When I worship my Creator in your dominion, exiled [from my homeland] suffering and under subjugation, *the shame of the nations* who taunt me always, my reward is abundant, for I bring a whole-offering to G-d from my physical being. Because of that, I shall increasingly merit life in the World to Come. However, when a king of Israel, [a monarch] of my faith, will rule over all the nations and I will have no choice but to abide by the law of the Jews, my reward will not be as abundant. Nevertheless, the vital conflict and difference between the Jews and the

Christians concerns your contention about the principle of G-d, [a suggestion] which is extremely unpalatable to the mind. All of your life, you, our lord king, a Christian son of a Christian father and mother, have heard priests, monks, and preachers speaking of the Nazarene's birth. They have filled your mind and the marrow of your bones with this thing, and it comes to you [now] out of habit. Yet, what you believe - and it is the root of your faith - is not acceptable to the [rational] mind. Nature does not work that way, and the prophets never said so. Furthermore, a miracle cannot disseminate itself in that way, as I shall explain with valid proofs in its place and in its time. The mind of any Jew or any man will not permit him to believe that the Creator of heaven and earth [and all that is therein] would pass through the womb of a Jewish woman, to develop there for nine months, [at which point] an infant was born, [who supposedly is G-d] and who afterwards grew up and later was turned over into the hands of his enemies, who judged him, condemned him to death, and killed him. You then claim, finally, that he became alive and returned to his former state [of divinity]! You voice your opinion in vain and to no purpose, for this is the root of the controversy between us! Nevertheless, we shall also speak about the Messiah [an issue secondary to the principal point of contention, as I explained], in accordance with your wish.

G. Why the Jews Believe that the Messiah Has Not Come.

אמר פראי פול: ותאמין שבא אמרתי : לא. אבל אני מאמין ויודע שלא בא, ולא היה אדם מעולם שאמר ולא שיאמרו עליו שהוא משיח זולתי ישו, ואי אפשר לי להאמין במשיחותו. שהנביא אומר במשיח ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ. והוא לא היה לו ממשלה אבל בחייו היה נרדף מאויביו ומתחבא בפניהם ולבסוף נפל בידם ולא היה יכול להציל עצמו. איך יושע כל ישראל ואף כי אחרי מותו לא היתה לו ממשלה, כי ממשלת רומא אינה בעבורו. אבל קודם שהאמינו בו היתה עיר רומא מושלת ברוב העולם ולאחר שבאו באמונתו הפסידו ממשלות רבות. ועתה עובדי מחמד יש להם ממשלה יותר מהם. וכן הנביא אומר שבזמן המשיח ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ד' כי כולם ידעו אותי ועו'. ואמר כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים. ואמר וכתתו חרבותם וכו' ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. ומימי ישו ועד הנה כל העולם מלא חמס ושוד, והנוצרים שופכים דמים יותר משאר האומות. והם גם כן מגלי עריות, וכמה יהיה קשה לך. אדוני המלך. ולפרשיך אם לא ילמדו עוד מלחמה. ועוד אמר הנביא במשיח והכה ארץ בשבט פיו. ופרשו בספר ההגדה אשר ביד פראי פול: אומרים למלך מדינה פלונית מרדה בך, אומר יבא הגובאי ויחריב אותה, אמרו לו אפרכיה פלונית מרדה בך, אומר יבא ערוב ויכלה אותה. ולא היה זה בישו. ואתם עבדיו טוב לכם סוסים מזוינין ולפעמים כל זה איננו שוה לכם. ועוד אביא לכם ראיות הרבה מדברי הנביאים.

48. Friar Paul inquired, "Do you [yourself] believe that he has already come?"

49. I answered, "No, I believe and know, rather, that he has not come. Besides the Nazarene, there has never been a person in the world who himself said or of whom it was said that he is Messiah. It is impossible for me to accept that he is the Messiah, for the prophet has said of the Messiah, *He will have dominion from sea to sea, and from the river unto the ends of the earth.* The Nazarene though, had no dominion. During his life, he was persecuted by his enemies and was in hiding from them. In the end, he fell into their hands and was not [even] able to help himself. How [then] could he help Israel? Even after his death, he had no dominion, for the might of Rome was not due to him. On

the contrary, before [the Romans] believed in him, the city of Rome ruled over the greatest part of the world, but after they adopted his religion, they lost many kingdoms. At present, the worshippers of Mohammed have more [dominion and] power than [the Christians]. Similarly, the prophet states that in the time of the Messiah, *They shall teach no more every man his neighbor, and every man his brother, saying: Know the Eternal, for they shall all know Me,* etc. It is further stated, *For the earth shall be full of the knowledge of the Eternal, as the waters cover the sea,* and it is also said, *And they shall beat their swords into ploughshares, and their spears into pruning-hooks; nation shall not lift up sword against nation, neither shall they learn war any more.* From the days of the Nazarene until now, the entire world has been full of violence and robbery. [Indeed], the Christians spill more blood than the rest of the nations, and they also lead immoral lives. How difficult it would be for you, my lord king, and these your knights if they would *neither . . . learn war any more!* The prophet further said about the Messiah, *And he shall smite the land with the rod his mouth.* [The Rabbis] in the book of Hagadah which Friar Paul is holding explain it [as follows]: People will say to King Messiah, 'That country has rebelled against you.' He will declare, 'Let the locust come and lay it waste.' They will say to him, 'That district has rebelled against you.' He will say, 'Let [a horde of] mixed beasts come and destroy it.' This did not occur with the Nazarene. As for you, his servants, [despite your avowals of belief in the Nazarene's elimination of war], you [still] consider it advantageous to have [weapons and] mail-covered steeds. Yet, at times, *all this availeth nothing* for you. I will yet bring you many proofs from the words of the prophets."

H. Maimonides and the Messiah

ביום השלישי אחר כך ערך אדוננו המלך מקום הויכוח בהיכלו ואמר שיעשה בצנעה. וישבנו על פתח ההיכל. ופתח פראי פול בדברי הבל לא היה להם ענין ואחר כך אמר: אני אביא ראיה מחכם גדול שלהם לא היה להם כמותו היום ד' מאות שנה, ושמו מאישטרי משה די גיפטי, והוא אומר כי המשיח ימות וימלוך בנו ובן בנו אחריו. ואינו כאשר אמרת שלא ימות כדרך בני אדם. ושאל שיביאו לו ספר שופטים. אמרתי לפניו: אין בספר ההוא כן. אבל אני מודה שיש מחכמינו אומרים כן, כאשר הזכרתי תחלה, שדעת ספרי הגדה כי נולד ביום החרבן ויחיה לעולם. ודעת בעלי הפשט שיולד קרוב לקץ הגאולה, ויחיה שנים רבות במספר, וימות בכבוד וינחיל כתרם לבנו. וכבר אמרתי כי בזה אני מאמין, ואין בין העולם הזה לימות המשיח בענין זה אלא שעבוד מלכיות בלבד. והביאו הספר אשר שאל ובקש ולא מצא. ולקחתי הספר מידו ואמרתי שמעו דברי הספר שהוא מביא. וקראתי להם מתחלת הפרק: המלך המשיח עתיד לעמוד להם לישראל ובונה בית המקדש ומקבץ נדחי ישראל. אמר פראי ארנל די שיגורה: הוא מכזב מפיו. אמרתי: עד הנה היה חכם גדול שאין כמוהו ועתה הוא מכזב? וגער בו המלך ואמר: אין ראוי לבזות החכמים. ואומר למלך: איננו מכזב, כי אני אוכיח מן התורה ומן הנביאים שכל מה שאמר הוא אמת, כי המשיח עליו לקבץ נדחי ישראל ונפצות יהודה שנים עשר שבטים. ומשיחכם ישו לא קבץ מהם איש, ולא היה בזמן הגלות, והמשיח יש לו לבנות בית המקדש בירושלים, וישו לא עשה בו לא בנין ולא הריסה, והמשיח ימשול בכל העמים, והוא לא משל אפילו על עצמו. וקראתי להם פרשת והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, וגמר הפרשה עד ונתן ד' אלקיך את האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך. ופרשתי להם כי אויביך, הנוצרים, ושונאיך, הישמעאלים, שתי האומות אשר רדפוננו. ולא ענה דבר. ועמדו להם.

72. Afterwards, on the third day [of the disputation], our lord the king set his royal palace as the place where the debate was to be held, saying it should be held without ostentation. We sat near the entrance to the palace. Friar Paul opened with meaningless words of no interest. Afterwards, he declared, "I will bring proof from their great sage, who has been unparalleled in his greatness for the past four hundred years. His name is Moses [Maimonides] of Egypt, and he states that the Messiah will die and his son and grandson will rule after him, and not, as you have said, that he will not die as other people do." He asked for the Book of Shoftim.

73. I said before them, "It is not found thus in that book. However, I admit that there are some of our Sages who say, as I mentioned earlier, that in the opinion of the books of Hagadah, he was born on the day of the destruction [of the Temple] and lives forever. Yet, the opinion of the masters of the literal meaning is that he will be born close to the time of the designated period of the redemption. He will live normally for many years and die in honor, and he will bequeath his crown to his son. I have already stated that I believe in this view and that the only difference between the present world and the era of the Messiah is political subjection."

74. At this time, they brought the text which [Friar Paul] had requested, and he searched [for the passage in question] but could not find it. I then took the book from his hand and said, "Hear the words of the book which he brings," and I recited to them from the beginning of the chapter: "King Messiah is destined to arise for Israel, and he will build the Temple and gather the banished of Israel."

75. Friar Arnaldo de Segurra declared, "He [Maimonides] utters lies!"

76. I retorted, "Until now, he was the greatest sage, and now he is a liar!"

77. The king rebuked [Friar Arnaldo], "It is not proper to show disrespect to scholars."

78. I said to the king, "[Maimonides] is not lying, for I will prove from the Torah and from the prophets that all that he stated is true. Upon the Messiah will fall the task of gathering the banished of Israel and the dispersed ones of Judah - twelve tribes - but the Nazarene gathered no one. He did not live during the time of the exile [and had no occasion to redeem them]. The Messiah will have to build the Temple in Jerusalem, but the Nazarene neither built [the Temple] nor destroyed it. The Messiah will rule over all peoples, but [the Nazarene] did not even rule over himself." [That is, he had not sufficient dominion to prevent his persecution and execution.] Then I read them the passage [in the Torah] which begins, *And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee,* and concluded the passage until [the words], *And the Eternal thy G-d will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.* I explained to them that *thine enemies* are the Christians, and they *that hate thee* are the Arabs, the two nations which persecute us. They did not answer at all, and they left.

I. The Aftermath of the Disputation and the Confrontation in the Synagogue

זה ענין הויכוחים כולם. לא שניתי בהם דבר לדעתי. אחרי כן בו ביום עמדתי לפני אדוננו המלך ואמר ישאר הויכוח, כי לא ראיתי אדם שאין הדין עמו שטען אותו יפה כאשר עשיתי. ושמעתי בחצר כי רצון המלך והדורשים לבא בבית הכנסת ביום השבת. ונתעכבתי בעיר ח' ימים. ובבואם שמה לשבת הבאה עניתי לאדוננו המלך כהוגן כראוי, כי דרש מאד לאמר: כי הוא ישו המשיח. ועמדתי על רגלי ואמרתי: דברי אדוננו המלך בעיני נגידיים ומעולים ונכבדים, שיוצאים מפי נגיד ונעלה ומכובד אין כמוהו בעולם, אבל לא אשבח אותם שהם אמת. כי יש לי ראיות ברורות ודברים מאירים כשמש שאין האמת כדבריו. אבל אינו ראוי לחלוק עמו. אבל דבר אחד אומר שאני תמה מאד עליו, כי הדברים שהוא אומר באזנינו להאמין בישו שהוא משיח, ישו עצמו הוא המביא הדבר לאבותינו, והוא אשר נשתדל לומר אותו להם, ובפניו הכחשוהו הכחשה גמורה וחזקה, והוא היודע והיכול לאמת דבריו יותר מן המלך כפי סברתכם שהוא אלוה. ואם אליו לא שמעו לו אבותינו הרואים אותו ויודעים בו, איך נאמין אנחנו ונשמע בקול המלך שאין לו ידיעה בדבר אלא מפי שמועה רחוקה ששמע מבני אדם שלא ידעו בו ולא היו מארצו כאבותינו היודעים ועדים. אחרי כן קם פראי רמון דיפנייא פורטי ודרש בענין השילוש ואמר שהוא חכמה וחפץ ויכולת. ואמר בבית הכנסת: וגם המאישטרו הודה בזה בגירונא לדברי פראי פול. עמדתי על רגלי ואמרתי: האזינו ושמעו קולי, יהודים וגוים. שאלני פראי פול בגירונא: אם אני מאמין בשילוש. אמרתי לו מהו השלוש, שיהיו שלשה גופים גסים כבני אדם האלוקות. אמר: לא. ושיהיו שלשה דברים דקים כגון נשמות או שלשה מלאכים. אמר: לא. או שיהיה דבר אחד נמזג משלשה, כגון הגופים הנמזגים מד' יסודות. אמר: לא. אם כן מהו השלוש. אמר: החכמה והחפץ והיכולת. ואמרתי שאני מודה שהאלוק חכם ולא טפש, וחפץ בלא הרגשה, ויכול ולא חלש. אבל לשון שלוש טעות גמורה, שאין החכמה בבורא מקרה, אבל הוא וחכמתו אחד והוא וחפצו אחד והוא ויכלתו אחד. אם כן החכמה והחפץ והיכולת הכל אחד. וגם אם היה מקרים בו, אין הדבר שהוא אלקות שלשה אבל הוא אחד נושא מקרים שלשה. ואדוננו המלך אמר בכאן משל שלמדוהו הטועים. אמר: כי ביין ג' דברים, גוון וטעם וריח, והוא דבר אחד. וזה טעות גמורה, כי האודם והטעם והריח ביין דברים חלוקים ימצא זה בלא זה, כי יש אודם ולבן וגוונים אחרים, כן בטעם ובריח. ועוד כי האידם אינו היין ולא הטעם ולא הריח, אבל עצם היין הוא הדבר הממלא את הכלי. והנה הוא גוף נושא שלשה מקרים חלוקים שאין בו שום אחדות. ואם נמנה כן בטעות, על כרחנו נאמר רבוע, כי הדבר שהוא אלוה וחכמתו וחפצו ויכלתו ימנו, והנה הם ארבעה. ועוד יש לכם לומר חמוש, כי הוא חי, והחיות בו כמו החכמה. ויהיה גדרו: חי חכם חפץ יכול ועצם האלקות חמשה. כל זה טעות מבואר. אז עמד פראי פול ואמר כי הוא מאמין בייחוד גמורה, ועם כל זה יש בו שלוש, והוא דבר עמוק מאד שאין המלאכים ושרי מעלה מבינים אותו. עמדתי ואמרתי: דבר ברור הוא שאין אדם מאמין מה שאינו יודע, אם כן המלאכים אינם מאמינים בשלוש. ושתקוהו חבריו. ועמד אדוננו המלך וירדו מן התיבה והלכו להם. ולמחר עמדתי לפני אדוננו המלך ואמר לי: שוב לעירך לחיים ולשלו. ונתן לי שלש מאות דינרים, ונפטרת ממנו באהבה רבה. הא—ל יזכני לחיי העולם הבא אמן.

102. This is an account of all the discussions. To my knowledge, I have not altered anything in it. After this [final session] on the same day, I stood before our lord king, and he said, "Let the disputation remain [as it is], for I have never seen a man who is not right argue his case as well," [that is], as [well as] I have done. I then heard in the court that it is the wish of the king and the preachers to come to the synagogue on the day of the Sabbath. I therefore remained in the city [of Barcelona] eight days. When they came [to the synagogue on] the following Sabbath, I answered our lord king fittingly [and] properly, for he lectured vigorously that the Nazarene was the deliverer.

103. I arose and said, "The words of our lord king delivered before princes and distinguished nobles - coming, as they do, from the mouth of an exalted and honored prince - are unique in the world, but I will not praise them [by saying] that they are true, for I have clear proofs and texts as bright as the sun that the truth is not as he said. However, he [the speaker - that is, Ramban himself] is not worthy [enough] to dispute with him. Yet, I will say one thing about which I am very much amazed at him. The things he said in our presence to make us believe that the Nazarene is the deliverer [were said by] the Nazarene himself [when he] brought the same message to our ancestors and tried to tell it to them. They refuted him to his face with a perfect and strong rejection [despite the fact that] it was he [himself speaking], who knew and could argue his claim that he was G-d, in accordance with your opinion, better than the king [can today]. Now, if our ancestors who saw him and knew him did not heed him, how can we believe and heed the voice of the king, whose only knowledge of the matter stems merely [from the hearsay] of distant reporters who heard it from people who neither knew him nor were his countrymen as our ancestors knew [him] and were witnesses [to his life]!"

104. Afterwards, Friar Raymond de Penyafort arose and lectured on the trinity, saying that it is wisdom, will and power. He declared in the synagogue, "The Master [Ramban] agreed to this in Gerona; [he concurred] with the words of Friar Paul."

105. I stood up and objected, "Hearken and hear my words, Jews and gentiles. Friar Paul asked me in Gerona if I believe in the trinity. I asked him, 'What is the trinity? [Does it mean] that G-d is [composed of] three coarse bodies like [the bodies], of men?' He answered, 'No.' [I asked], 'Are they three ethereal substances like souls or three angels?' He said, 'No.' [I inquired further], 'Is it one thing composed of three [elements] as [physical] bodies consist of the four elements?' He said, 'No.' If so, [I challenged], 'What is the trinity?' He answered, '[It is] the wisdom, will, and power.' I said, 'I admit that G-d is wise and not foolish, that He has will without emotion, and that He is powerful and not weak. However, the expression trinity is a fundamental error, for wisdom is not [an external element of] chance in the Creator. Rather, He and His Wisdom are One, He and His Will are One, He and His Power are One; if so, wisdom, will, and power are all One. Even if He were affected by [external] chances, that which is G-dly would still not be three, but G-d, He is the One Who is the Subject of the three [elements of] chance.' At this point, our lord king expressed an analogy which the deceivers taught him. He said that there are three things in wine - color, taste, and smell - and [yet] they are one. However, this is a fundamental error, for the color, taste, and smell in the wine are separate things. Each can be found without the other, for there are red and white and other colored [wines]. The same applies to taste and smell. Moreover, the wine is not the redness or the taste or the smell; it is the substance of the wine [itself] that fills the vessels. Thus, [the wine] is a substance carrying three different properties in which there

is no unity. Should we mistakenly [count the Divine Wisdom, Will, and Power as three separate entities], then perforce we should be [properly] speaking of a unit of four [components], for the Being Who is G-d and His Wisdom, Will, and Power should [all] be counted, which make four. Moreover, you should be speaking of five, for He is living, and life in Him is [as essential] as wisdom, and He would be then defined as living, wise, willing, powerful, and the essence of G-dliness, [all of] which are five! However, all this is a clear mistake."

106. Friar Paul then arose and declared that he believes in the real unity and that nevertheless they are three. [He said] further that it is very profound matter which [even] the angels and the ministers on high do not understand.

107. I arose and said, "It is clear that man does not believe what he does not know. If so, the angels [too] cannot believe in the trinity." His friends prevented [Friar Paul] from answering [further].

108. The king then stood and descended from the pulpit, and they left [the synagogue]. On the following day, I stood before our lord king, and he said to me, "Return to your city, to life, and to peace." He gave me three hundred *dinarim*. I parted from him in abounding love. May G-d make me worthy of life in the World to Come. Amen.

J. Further Disputations

כך אנחנו עם שתי האומות חייבים לשקוד על התורה להכחיש טענותיהם ולזה נהגנו היתר בעצמנו לקרות ספר שבושיהם כדי שתצא לנו תשובה נצחת כנגדם מדברי עצמם. פירוש מגן אבות על מס' אבות ד:יד לרב שמעון בן צמח דוראן (רשב"ץ)

This is our situation with the two nations (i.e. the world of Islam and Christendom). We are required to diligently labor in the study of Torah in order to repudiate their claims. Because of this, we have allowed ourselves to read the book of their errors (evangelical writings) in order to deduce incontrovertible proofs against them from their own words.
Rav Shimon ben Tzemach Duran in his commentary Mogen Avos to Pirkei Avos 4:14